

Kirja-arvosteluja

Cecchinin raportti à la ETLA

ALHO, K. - KOTILAINEN, M. - WIDGRÉN, M.: Suomi Euroopan yhteisössä - arvio taloudellisista vaikutuksista, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos, B 81, Helsinki 1992.

ETLAn tutkijat vertailevat EY-jäsenyyden ja ETA-sopimuksen taloudellisia eroja. Taloudelliset vaikutuserot pyritään myös kvantifioimaan.

Monien mielestä EY-jäsenyyttä tulisi ensi sijassa pitää poliittisena valintana. Näiden näkemysten mukaan taloudella ei ole integraation tässä vaiheessa enää ratkaisevaa merkitystä. Nyt kysytään haluammeko kuulua länsi-Eurooppaan vai emme ja haluammeko päästä nauttimaan mm. Euroopan kansalaisuuden tuomista eduista vai ei. Tähän näkemykseen voi sikäli yhtyä, että EY:n ja myöhemmin mahdollisesti Euroopan unionin jäsenyys ovat Suomen aikaisempiin integraatoratkaisuihin verrattuna huomattavasti selvemmin myös poliittisia valintoja.

Taloutta ei voi kuitenkaan kokonaan unohtaa, siksi merkittäviä eroja EY:n tai Euroopan unionin jäsenyydellä ja ETA-sopimuksella on keskenään. Sekä poliitikkoja että ekonomisteja luonnollisesti kiinnostavat myös valinnan taloudelliset implikaatiot.

Jotkut ekonomisteista puoltavat taloudellista vaikutusanalyysiä, mutta eivät pidä kvantitatiivisten arvioiden esittämistä viisaana (*Reinikainen, 1992*). Tällöin tyydyttäisiin kansan-

taloudellisen analyysin luomiin kvalitatiivisiin toteamuksiin. Kaikkia ekonomisteja ja päätöksentekijöitä tämä tuskin kuitenkaan tyydyttää. Jo pelkästään uteliaisuus panee aprikoimaan myös eri tekijöiden kvantitatiivisia mittasuhteita. Se että kysymys on komplisoidusta probleemasta ei ole aito syy pyrkiä karttamaan kvantifiointia, jonka avulla pyritään eri ilmiöiden keskinäisten suuruusluokkien arviointiin. Kysymys on vähän samasta kuin riskipitoisen yritysinvestoinnin vaikutusten analysoinnista: riskien suuruus ei tee investointilaskulle ja laskentatoimen käyttöä päätöksessä hyödyttömäksi.

ETLAn selvityksessä käydään läpi kaikki keskeiset EY-jäsenyyden ja ETA-sopimuksen taloudelliset erot aluepolitiikkaa lukuunottamatta. Siinä on arvoitu myös tulliliittoon osallistumisesta aiheutuvat kokonaistaloudelliset vaikutukset, jotka puuttuivat VATTin selvityksestä (*Suomi Euroopan yhteisön jäseneksi, 1992*) sen vuoksi, etteivät tullitasojen muutoksia koskeneet perusselvitykset olleet tuolloin vielä käytettävissä.

Pyrkiessään kvantifioimaan EY-jäsenyyden ja ETA-sopimuksen välisiä taloudellisia vaikutuseroja ETLAn tutkijat ovat valinneet menetelyn, jossa kullakin osa-alueella olevat erot pyritään mittaamaan erikseen ja sitten laskemaan osavaikutukset yhteen. Metodologiselta kannalta tämä muistuttaa EY:n komission tekemää analyysiä sisämarkkinavaikutuksista eli ns. *Cecchinin* raporttia. Sehän perustui 16 erilliseen osatutkimukseen, joiden tulokset

lopulta yhdistettiin kokonaisvaikutuksen selville saamiseksi. *Cecchinin* raportissa integraation hyöty pyrittiin arvioimaan kysymällä millaisia kustannuksia aiheutuu siitä, ettei EY:n sisämarkkinaa toteuteta.

VATTin selvityksessä analysoitiin myös erikseen partiaalivaikutuksia mm. maatalouden ja verotuksen osalta. Lisäksi kokonaisuutta arvioitiin KESSU IV:n mallisimuloinneilla. Myös EY:n komissio täydensi *Cecchinin* raportin sektoritutkimuksia kokonaistaloudellisella mallilla tehdyillä laskelmilla. Heidän mallilaskelmansa täydensivät em. 16 sektoritutkimusta. Kokonaistaloudellisella mallilla simuloitiin pääasiassa kahta äärvaihtoehtoa, joista toinen perustui siihen, etteivät jäsenmaat koordinoi talouspolitiikkaansa. Toinen äärvaihtoehto taas perustui siihen, että myös makrotalouspolitiikka oletettiin jäsenmaiden kesken koordinoituksi. Koordinoitu talouspolitiikka näytti selvästi vahvistavan sisämarkkina-vaikutuksia. Sektoritutkimuksiin perustuva analyysi ja makrolaskelmat vastasivat suuruusluokiltaan toisiaan. Lisää tuoretta mallianalyysia EMUsta löytyy Barrelin ja Whitleyn (1992) kirjasta.

On jossain määrin makuasia millaisella menettelyllä kvantitatiiviset vaikutukset lopulta yritetään kaivaa esille. Ideaalitulanteessa tietenkin pyritään rakentamaan sellainen kokonaisuusmalli, joka mahdollisimman hyvin jäljittää ajateltuja efektejä. Tällaisina pidetään yleisen tasapainon malleja, joissa hyödynnetään neoklassista teoriakehikkoa joko täydellisen tai epätäydellisen kilpailun oletuksin. Suomessa ei kuitenkaan ole nimenomaan integraatiota silmällä pitäen rakennettuja kokonaisuusmalleja käytettäviissä, ja siksi onkin toistaiseksi tyydytty olemassaolevien mallien räätälöintiin integraatiotiannetta silmällä pitäen.

Viime kädessä - metodologisesta ratkaisusta riippumatta - halutaan kuitenkin saada esille se pitkän ajan tasapainotila, johon talouden oletetaan sopeutuvan sen jälkeen, kun se on altistunut integraation aiheuttamille sysäyksille tai häiriöille. Tätä tasapainotilaa haarukoidaan

ETLAn selvityksessä, samaa jahdattiin myös VATTin selvityksessä. Molemmista on myös yhteistä, että varsinaista sopeutumisuraa lähtötasapainosta lopputasapainoon ei analysoida. Luonnollisesti käytännön politiikan kannalta nämä sopeutumisurat ovat myös mielenkiintoisia. Integraationeuvotteluissa nämä asiat on ratkaistu siirtymäaikoja hyväksi käyttäen: mikäli jompi kumpi osapuoli katsoo sopeutumisen lyhyellä aikavälillä liian hankalaksi, pyritään hakemaan siirtymäaikoja. Näin esimerkiksi Ranska halusi siirtymäajan maataloustuotteilleen suojatakseen niitä Espanjasta tulevalta kilpailulta Espanjan liittyessä EY:n jäseneksi. Myös EY haki vuoteen 1984 ulottuneen siirtymäajan Suomen puunjalostusteollisuutta vastaan, kun Suomi solmi vuonna 1973 vapaakauppasopimuksen EY:n kanssa.

Hyvä kysymys on, miten luotettaviin estimaatteihin on ylipäättänsä mahdollista päästä arvioitaessa niin monimutkaista prosessia kuin mitä integraatio epäilemättä on. Laskelmien jälkikäteinen verifiointi on myös lähes mahdotonta, koska aina tulee sellaisia uusia eksogeenisiä tekijöitä kuvaan mukaan, joita ei laskelmia tehtäessä ole voitu ennakoita. Eräs tällainen häiriö, joka nyt kohdistuu Eurooppaan on Saksojen yhdistymisen vaikutus. Sen efektit voivat hyvinkin dominoida lyhyellä aikavälillä sisämarkkinoiden tuomia efektejä. Niinpä Eurooppa elää parhaillaan taantumaa vaikka sisämarkkinoiden taloudellisia vaikutuksia koskevat analyysit ennustivat talouskasvun piristymistä. Saksojen yhdistymisen aiheuttama shokki ei kuitenkaan ollut - eikä voinut ollakaan - mukana silloin kun *Cecchinin* raporttia laadittiin. Nykytaantuma ei siten vielä todista sitä, että *Cecchinin* laskelmat olisivat olleet pahasti metsässä!

Makrotalouspolitiikan koordinoinnin merkitys näkyy myös hyvin ajankohtaisessa eurooppalaisessa taloudellisessa tilanteessa. Saksan inflaatiopaine - jonka taustalla on Saksan yhdistymisen aiheuttamat ongelmat - on pitänyt korot korkealla. Tästä ovat kärsineet kurinalaista talouspolitiikkaa harjoittaneet maat,

Ranska etunenässä. Näissä maissa reaalkorot ovat olleet korkeita ja työttömyys on kasvanut. Koordinoimaton makropolitikka mitätöi vuoden alussa voimaan tulleen sisämarkkinaohjelman vaikutuksia. Saksan parempi budjettitasapaino olisi johtanut alhaisempaan korkotasoon, joka olisi paremmin sopusoinnussa nykytilanteen vaatimusten kanssa.

ETLAn selvitys on hyödyllinen vaikka unohdettaisiinkin sen kvantitatiiviset estimaatit. Selvitys nimittäin osoittaa selkeästi ne kysymykset, joihin tulee kiinnittää huomiota analysoitaessa EY-jäsenyyden ja ETA-sopimuksen välisiä eroja. Muutoksia tapahtuu päätöksenteossa, kauppapolitiikassa, maataloudessa, teollisuudessa (hintojen sopeutus), investoinneissa, verotuksessa ja julkisella sektorilla. Esille tuodaan myös työmarkkinavaikutukset. Ainoaksi merkittäväksi puutteeksi jää se, ettei aluedimensio ole tarkastelussa mukana. Tästä ei tosin voi pahemmin moittia, sillä aluevaikutukset jäävät hyvin paljolti riippumaan neuvottelujen lopputuloksesta ja sitä on tässä vaiheessa vaikea lähteä arvailemaan. Lisäksi aluevaikutukset ovat suurimmaksi osaksi maan sisäisiä jakautumavaikutuksia, niiden kokonaistaloudellinen merkitys ei välttämättä ole ratkaisevan suuri.

Eräs tutkimuksen ansiokkaimmista osista on EY:n institutioiden ja päätöksenteon analysointi. *Mika Widgrén* onkin tehnyt omintakeista selvitystyötä tästä aiheesta jo pitemmän ajan. Analyysien pääpaino on siinä, miten pohjoismaat yhdessä voisivat blokata päätöksiä. Vaikka tällainen kysymyksenasettelu on tutkimuksen kannalta mielenkiintoinen, se tuo yleisessä keskustelussa runsaasti esiintyessään päätöksenteon tarkasteluun helposti negatiivisen virityksen. Oletettavastihan jäseneksi pyritään ensi sijassa siksi, että saataisiin aikaan omasta mielestä myönteistä kehitystä yhteisön piirissä eikä siksi, että voitaisiin jarruttaa kaikkea kehitystä. Toinen huomautus liittyy siihen, etteivät pohjoismaat välttämättä tule muodostamaan samanlaisia kantoja asioihin vaikka kaikki olisivatkin jäseniä. Pi-

kemminkin EY:n käytäntö osoittaa, ettei alueellisia blokkeja juuri synny - lukuunottamatta vähemmän kehittyneiden alueiden yhteistä halua saada EY:n kehitysrahoja itselleen. Toki tietyt kansalliset kulttuuriperinteet voivat vaikuttaa siihen, että pohjoismaissa ja esimerkiksi Saksassa ja Isossa-Britanniassa asioista ajatellaan samankaltaisesti. Etelä-Euroopassa ollaankin jo varpailleen pelosta, että EY:n painopiste siirtyy liikaa pohjoiseen Suomen, Ruotsin ja Norjan tullessa mukaan yhteisöön.

Sinänsä on syytä panna merkille päätöksenteon epäsymmetrisyys: päätöksiä on suhteellisen helppo estää määrävähemmistöllä, päätösten hyväksymiselle järjestelmä on vastahakoisempi. Tämä hidastaa integraatiota. Jos lisäksi tulevaisuudessa subsidiariteettiperiaate saa entistä suuremman jalansijan integraatio hidastuu entisestään ja voi olla, että monet ajatellut hyödyt jäävät tämän takia toteutumatta. Euroopassa on vaikeaa irroittautua kansallisvaltioiden historiallisesta painolastista.

Huomionarvoista on se, että EY:n budjettiin suoritettavista nettomaksuista esiintyy edelleen varsin erilaisia versioita. Totta onkin, että budjettilukujen suuruus jää riippumaan neuvottelutuloksesta. Se riippuu myös mahdollisista siirtymäajoista ja mahdollisesta EY:n budjetituudistuksesta. Se riippuu edelleen siitä, miten aktiivisesti suomalaiset hakevat "rahojaan takaisin" mm. Euroopan investointipankin, rakennerahastojen ja tutkimus- ja kehittämisvarojen hyödyntämisen kautta. Budjetin "nettomaksu" ei olekaan mikään eksogeeninen suure, vaan siihen on mahdollista vaikuttaa omin kansallisin toimenpitein. Ekonomistien on myös syytä korostaa, että liika tuijottaminen nettomaksuihin antaa integraation taloudellisista vaikutuksista harhaisen kuvan.

Rahataloudellisen integraation analyysi on osin ilmassa niin kauan kuin Maastrichtin sopimus on avoinna. Mitä seuraa, jos sitä ei hyväksytä? Ongelma kulminoituu kysymykseen, muodostavatko Saksa, Ranska ja muutama muu maa tynkä-EMUn. Mutta vaikka Maastricht hyväksyttäisiinkin, EMUn toteut-

uminen tämän vuosikymmenen lopussa jää riippuvaiseksi siitä, miten jäsenmaat selviävät varsin ankariksi osoittautuneista konvergenssikriteereistä. Voihan vuonna 1999 syntyä tilanne, jossa mikään maa ei pysty täyttämään yhtenäisvaluutan käyttöön ottamisen edellytyksiä. Tuossa tilanteessa jouduttaisiin myöntämään, että edellytykset on asetettu liian kireiksi.

EMUlla on Suomen kannalta entistä suurempi merkitys nyt, kun markka on joutunut kellumaan eikä näköpiirissä ole pitkien korkojen eron supistumista Euroopan vahvojen valuuttojen maihin nähden. Pitkien korkojen eron poistuminenhan edellyttäisi hyvin pitkäaikaista ja uskottavaa vakauteen tähtäävää talouspolitiikkaa maassa. Onkin perusteltua aihetta uskoa, että EMUn haittoja on Suomessa liioiteltu. Kun Suomi joka tapauksessa on altis epäsymmetrisille häiriöille, olisi kuitenkin Suomen kannalta edullista, että budjettijäämiä koskevat kriteerit olisivat väljempiä. Suomen kannalta olisi myös ilmeisen hyödyllistä, jos EY saisi aikaan jonkinlaisen fiskaaliseen federalismiin perustuvan häiriöiden tasausjärjestelmän.

ETLA:n selvityksessä analysoidaan myös paljon keskusteltua investointeihin vaikuttavaa imagoefektiä. Tämän efektin olemassaoloon uskotaan, eikä ole vaikeata yhtyä tähän käsitykseen. Käsitys siitä, että maan maine vaikuttaa ulkomaisten investoijien halukkuuteen tehdä suoria sijoituksia maahan ei pitäisi olla kovin yllättävä ekonomisteille. Useissa kansainvälisissä arvioissa on todettu, ettei Suomi ole erityisemmin houkutteleva sijoituskohde. Tässä onkin varmasti paljon parantamisen varaa. Imagoefektin tulee perustua kuitenkin selviin toisiasioihin, ei pelkästään mielikuviin. Suomella on nyt muuttuneessa maailmantilanteessa etsikkoaikansa mm. mitä tulee investointeihin Venäjän ja pohjoismaiden markkinoita ajatellen. Vaikka Suomen gateway-asema on viime aikoina ilmeisesti jonkin verran kohenunut Ruotsiin nähden, ruotsalaisilla lienee edelleen etulyöntiasema historiallisista syistä

johtuen suuremman kansainvälisyyskokemuksensa ansiosta.

Tulliliiton makrovaikutukset ETLAn selvityksessä tuntuvat yllättävänkin pieniltä. Mm. *Wijkmanin* analyysit EFTA-EY kaupasta viittavat siihen, että Vinerin klassiset kaupan luontia ja suuntaamista koskevat efektit ovat voimassa kaupparyhmittymien välillä (*Wijkman, 1987*). Samaan viittaavat myös Espanjan ja Portugalin lyhyet kokemukset EY-jäsenyydestä (*Mäkelä, 1992*). Näiden kokemusten perusteella voisi otaksua, että myös Suomen kauppa suuntautuu nykyistä voimakkaammin EY-alueelle jäsenyyden toteuduttua. Voisi myös otaksua ristikkäiskaupan kasvavan ja kaupan kolmansiin maihin syrjäytyvän. Tosin syrjäytymisvaikutusta voi hidastaa kolmansien maiden nopea taloudellinen kasvu samaan tapaan kuin kauko-idässä. Kaupan nopea kasvu kolmansiin maihin ei sinänsä kuitenkaan sulje pois syrjäytymisefektiä. Tullitulojen menetys on ETLAn selvityksessä luettu tappioksi, vaikka ne tuloutetaan EY-budjettiin.

Maataloudessa puhutaan pääomaarvojen nollautumisesta. On kuitenkin todennäköisempää, että pääomalle useissa tapauksissa jää positiivinen arvo vaikka tuotantoa lopetettaisiinkin. Maatiloja voidaan siirtää muuhun käyttöön, peltoja voidaan metsittää jne. Tämän lohkon analyysiä voitaisiinkin erillistutkimuksella viedä pitemmälle kuin mitä Alhon tutkimusryhmä on toistaiseksi tehnyt.

Julkisen sektorin koko ei tulevaisuudessa voine merkittävästi poiketa muiden länsi-Euroopan maiden julkisen sektorin koosta. Tämä merkinnee sitä, että julkisten menojen suhde BKT:hen on sopeutettava 40-45 %:n tasolle. Kun menotaso on nyt laman aikana karannut 60 %:n tuntumaan, vaikuttaa siltä, että julkisella sektorilla on edessään mammuttimainen sopeutumistarve seuraavan 10-15 vuoden aikana.

Eräs mielenkiintoisimmista kysymyksistä on, miten suhteelliset hinnat reagoivat integraation vaikutuksiin. Kun otetaan huomioon Suomen suhteellisen hintarakenteen suuret poikkeamat

EY:n keskimääräisestä hintarakenteesta, voidaan päätellä, että Suomessa on erityisen suuri suhteellisten hintojen sopeutumistarve ja sitä myöten myös taloudellisen tehokkuuden nousupotentiaali. Maantieteellinen etäisyys suurista markkinoista ja lievät kilpailuolosuhteet selittävätkin suuret suhteellisten hintojen erot. Yhden hinnan lain tiukka toteutuminen ei kuitenkaan vaikuta todennäköiseltä Euroopan markkinoilla sisämarkkinoiden luomisenkaan jälkeen. Kun ei ole hyviä perusteluja sille, miten paljon tästä poikettaisiin markkinasegmentaation vuoksi, joudutaan integraation taloudellisissa vaikutusanalyyseissä pitkälti nojaamaan oletukseen, jonka mukaan yhden hinnan laki suurin piirtein toteutuu. Mm. tätä käytettiin VATTin tutkimuksessa. Jatkotutkimukset toki voivat luoda tähänkin seikkaan uutta valoa. Tämä kuitenkin edellyttää, että perehdytään muun muassa toimialoittaisiin markkinarakenteesiin ja yleiseurooppalaisiin kilpailuolosuhteisiin.

ETLAN tutkimuksessa ei analysoida integraation kielteisesti suhtautuvien lempiargumenttia, jonka mukaan integraatiossa periferia-alueet kuihtuvat keskusalueiden kustannuksella. Tätä voidaan pitää puutteena, johon voidaan helposti tarttua. Siksi keskusperiferiaidean analysointi olisi saattanut tuoda kirjaan lisää mielenkiintoa. Ko. mallihan ei ole osoittautunut kovin yksinkertaisesti sovellettavaksi. Sehän on vähän samanlainen juttu kuin väittää, että Tsadissa tulee tapahtumaan suuri investointien vyöry, koska siellä työn hinta on erittäin halpa! Toisaalta kun pääomaliikkeet on jo liberalisoitu ETA:n puitteissa on kysyttävä,

miten EY jäsenyys lisää periferioitumisen vaaraa. Vastaus onkin: eipä juuri mitenkään! Päinvastoin, jos uskotaan edellä mainittuun imagotekijään, jäsenyys vähentäisi periferioitumisen vaaraa. Onhan muistettava, että nykyisin monet keskieuropalaiset Euroopan kartat päättyvät Itämereen.

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että ETLAn selvitys on erittäin tervetullut lisä integraation taloudellisia vaikutuksia arvioivaan keskusteluun. ETLAn työ muodostaakin hyvän pohjan analyysien syventämiselle ja antaa kiinnekohtia myös vaihtoehtoisten arviointien tekemiselle.

Kirjallisuus

- Barrell, Ray - Whitley, John (toim.) (1992): *Macroeconomics Policy Coordination in Europe*, SAGE Publications, NIESR.
- Mäkelä, Pekka (1992): Espanjan ja Portugalin ensimmäiset vuodet EY:n jäsenenä, *Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, keskustelualoitteita, No 37*.
- Reinikainen, Veikko (1992): Suomen EY-ratkaisun perustelujen ongelma, *Kansantaloudellinen aikakauskirja, 3/1992*.
- Suomi Euroopan yhteisön jäseneksi ?* Taloudelliset vaikutukset, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, julkaisuja 5, Helsinki 1992
- Wijkman, Per (1987): Exploring the European Economic Space, *EFTA Trade*.

Reino Hjerppe